

משרד החינוך

מקום להידוק
דפי השאלון

11282

אגף בכיר בחינוך

מחברת בחינה

המנהל הפדגוגי

לנבחנים ולנבחנות שלום,

יש לקרוא את ההוראות בעמוד זה ולמלא אותן בדיוקנות. אי-מילוי ההוראות עלול לגרום לתקלות ואף להביא לפסילת הבחינה. הבחינה נועדה לבדוק הישגים אישיים, ולכן יש לעבוד עבודה עצמית בלבד. בזמן הבחינה אין להיעזר בזולת ואין לתת או לקבל חומר בכתב או בעל פה.

אין להכניס לחדר הבחינה חומר עזר – ספרים, מחברות, רשימות – חוץ מ"חומר עזר מותר בשימוש" המפורט בגוף השאלון או בהוראות מוקדמות של המשרד. כמו כן אין להכניס לחדר הבחינה טלפונים או מכשירים אלקטרוניים אחרים. שימוש בחומר עזר שאינו מותר יוביל לפסילת הבחינה.

לאחר סיום כתיבת הבחינה יש למסור את המחברת למשגיח ולעזוב בשקט את חדר הבחינה.

יש להקפיד על טוהר הבחינות!

הוראות לבחינה

- יש לוודא כי במדבקות הנבחן שקיבלתם מודפסים פרטיכם האישיים. אין להוסיף או לשנות שום פרט במדבקות, כדי למנוע עיכוב בזיהוי המחברת וברישום הציונים.
- אם לא קיבלתם מדבקה, יש למלא בכתב יד את הפרטים במקום המיועד למדבקות הנבחן.
- אסור לכתוב בשולי מחברת הבחינה (החלק המקווקו) משום שחלק זה לא ייסרק.
- לטייטה ישמשו אך ורק דפי מחברת הבחינה שיועדו לכך.
- אין לתלוש או להוסיף דפים. מחברת שתוגש לא שלמה תעורר חשד לאי-קיום טוהר הבחינות.
- אין לכתוב שם בתוך המחברת משום שהבחינה נבדקת בעילום שם.

בהצלחה!

<p>מדבקות שאלון ملصقة نموذج امتحان</p> <p>שאלון 011282 עברית</p>	<p>מדבקות נבחן והתאמות ملصقة ممتحن وملاءمات</p> <table border="1" data-bbox="768 1464 1296 1777"> <tr> <td>שנה السنة</td> <td>חודש الشهر</td> </tr> <tr> <td>מועד מועד</td> <td></td> </tr> <tr> <td>סמל ביה"ס</td> <td>מס' תעודת הזהות</td> </tr> <tr> <td>رقم المدرسة</td> <td>رقم الهوية</td> </tr> </table> <p>יש להדביק כאן ↑ מדבקות נבחן (ללא שם) يجب هنا ↑ إلصاق ملصقة ممتحن (بدون اسم)</p>	שנה السنة	חודש الشهر	מועד מועד		סמל ביה"ס	מס' תעודת הזהות	رقم المدرسة	رقم الهوية	<p>מדבקות לנבחנים ملصقات للممتحنين</p>
שנה السنة	חודש الشهر									
מועד מועד										
סמל ביה"ס	מס' תעודת הזהות									
رقم المدرسة	رقم الهوية									

יש לסמן במשבצת אם ניתנה מחברת נוספת
يجب الإشارة في المربع إذا أُعطي دفتر إضافي

* التعليمات باللغة العربية على ظهر الصفحة

دفتر امتحان

تحية للممتحنين وللممتحنات،

يجب قراءة التعليمات في هذه الصفحة والعمل وفقاً لها بدقة. عدم تنفيذ التعليمات قد يؤدي إلى عواقب مختلفة وحتى إلى إلغاء الامتحان. أعد الامتحان لفحص التحصيلات الشخصية، لذلك يجب العمل بشكل ذاتي فقط. أثناء الامتحان، لا يُسمح طلب المساعدة من الغير، ولا يُسمح إعطاء أو الحصول على مواد مكتوبة أو شفوية.

لا يُسمح إدخال مواد مساعدة - كتب، دفاتر، قوائم - إلى غرفة الامتحان، ما عدا "مواد مساعدة يُسمح استعمالها" المفصلة في نموذج الامتحان أو في تعليمات مسبقة من وزارة التربية والتعليم. كما لا يُسمح إدخال هواتف خلوية أو أجهزة إلكترونية أخرى إلى غرفة الامتحان. استعمال مواد مساعدة لا يُسمح استعمالها سوف يؤدي إلى إلغاء الامتحان. بعد الانتهاء من كتابة الامتحان، يجب تسليم الدفتر للمراقب ومغادرة غرفة الامتحان بهدوء.

يجب التقيّد بنزاهة الامتحانات!

تعليمات لامتحان

1. يجب التأكيد بأن تفاصيلكم الشخصية مطبوعة على ملصقات الممتحن التي حصلتم عليها. لا يُسمح إضافة أو تغيير أية تفاصيل في الملصقات، وذلك لمنع عواقب في تشخيص الدفتر وفي تسجيل العلامات.
2. في حال عدم حصولكم على ملصقة، يجب ملء التفاصيل في المكان المعدّ لملصقة الممتحن، بخط يد.
3. لا يُسمح الكتابة في هوامش الدفتر (في المنطقة المخططة)، لأنه لن يتم مسح ضوئي لهذه المنطقة.
4. للمسوّدة تُستعمل أوراق دفتر الامتحان المعدة لذلك فقط.
5. يُمنع نزع أو إضافة أوراق. الدفتر الذي يُسلم ناقصاً يُثير الشك بعدم الالتزام بنزاهة الامتحانات.
6. لا يُسمح كتابة الاسم داخل الدفتر، لأن الامتحان يُفحص بدون ذكر اسم.

نتمنى لكم النجاح!

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ג, 2023
מספר השאלון: 11282
נספח: מאמרים

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון	-	הבנת הנקרא	-	60	נקודות
פרק שני	-	הבעה בכתב	-	40	נקודות
	-	סך הכול	-	100	נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.

שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מס' 11282 + נספח

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

קראו את המאמרים 1–3 שבנספח המצורף, וענו על השאלות 1–14 לפי ההנחיות.

הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. שלושת כותבי המאמרים מביעים עמדה בנוגע לצמידות של יום הזיכרון ליום העצמאות. לפניכם שלושה משפטים.

א. בכל אחד מן המשפטים שלפניכם הקיפו את עמדתו של כותב המאמר בנוגע לסוגיה זו.

ב. ציינו נימוק אחד שכל כותב מביא לעמדתו.

(12 נקודות)

כותב מאמר 1 אמיר סגל תומך ב / מתנגד ל צמידות של יום הזיכרון ליום העצמאות.

נימוק:

כותב מאמר 2 אסא כשר תומך ב / מתנגד ל צמידות של יום הזיכרון ליום העצמאות.

נימוק:

כותב מאמר 3 הרב יואב אנדי תומך ב / מתנגד ל צמידות של יום הזיכרון ליום העצמאות.

נימוק:

בחרו באחת מן השאלות 2 או 3, הקיפו את מספרה, וענו עליה. (6 נקודות)

2. במאמר 1 בשורה 3 הכותב מציין את השעה המדויקת שבה יום הזיכרון מסתיים.

הסבירו כיצד ציון השעה המדויקת מחזק את טענת הכותב.

או

3. הסבירו כיצד השימוש פעמיים במילה "ניגוב" בכותרת מאמר 1 מחזק את טענת הכותב.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מס' 11282 + נספח

4. לפניכם משפט **ממאמר 1** שהוא ציטוט מדברי דוד בן גוריון.
 "גם ביום חג יש להעלות על ראשינו זכר אלה שמידם באה לנו העצמאות" (שורות 22–23).
 א. לשם מה הביא כותב **מאמר 1** את דבריו של בן גוריון? (5 נקודות)

ב. העתיקו **ממאמר 2** משפט המביע רעיון דומה לזה שבציטוט מדברי בן גוריון. (4 נקודות)

5. לפי אסא כשר, כותב **מאמר 2**, הצמידות של יום הזיכרון ליום העצמאות היא אחד הסמלים הייחודיים למדינת ישראל.
 מה כותב **מאמר 3** משיב לאסא כשר בעניין הסמליות שבצמידות של הימים? (4 נקודות)

6. לפניכם משפט **ממאמר 1**, ובו צירוף מודגש.
 "ניסו קובעי המדיניות כמה פעמים לקבוע מועד רשמי ליום זיכרון לחללי מלחמת השחרור, אך הם **העלו חרס בידם**" (שורות 9–10).
 מבין המילים שלפניכם, הקיפו את המילה שיכולה להחליף את הצירוף "העלו חרס בידם" במשפט זה. (3 נקודות)

- (1) נתבדו
- (2) נשברו
- (3) נכשלו
- (4) נמצאו

7. לפניכם משפט **ממאמר 1**, ובו מילה מודגשת.
 "אמרות כמו 'במותם ציוו לנו את החיים' נהפכו **שגורות** בפי כול" (שורה 15).
 מבין המילים שלפניכם, הקיפו את המילה שאינה מתאימה להחליף את המילה "שגורות" במשפט זה. (3 נקודות)

- (1) רווחות
- (2) חריגות
- (3) נפוצות
- (4) שכיחות

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מס' 11282 + נספח

8. לפניכם משפט ממאמר 1 ובו מילה מודגשת.
 "אבל מי המפסידים? **זולת** הנופלים ומשפחותיהם כמובן, החברה הישראלית כולה" (שורה 16).
 כתבו מילה או צירוף שיכולים להחליף את המילה "זולת" במשפט זה ולשמור על משמעות המשפט.
 _____ (3 נקודות)
9. לפניכם משפט ממאמר 1, ובו צירוף מודגש.
 "התרגלנו כל כך למעבר הבלתי אפשרי הזה, שהפסקנו **לתהות על קנקנו**" (שורה 17).
 מבין צירופי המילים שלפניכם, הקיפו את הצירוף שיכול להחליף את הצירוף "לתהות על קנקנו" במשפט זה. (3 נקודות)
- (1) לנסות להבין את טיבו.
 - (2) לבדוק איך הוא נראה.
 - (3) לחשוב איך לשנות אותו.
 - (4) לחזות את תוצאותיו.
10. לפניכם משפט ממאמר 1, ובו צירוף מודגש.
 "ההצמדה של יום הזיכרון ליום העצמאות היא תוצאה של בירוקרטיה אטומה **ותו לא**"
 (שורות 18-19).
 מבין הצירופים שלפניכם, הקיפו את הצירוף שיכול להחליף את הצירוף "ותו לא" במשפט זה.
 _____ (3 נקודות)
- (1) עוד פעם
 - (2) ואיננו עוד
 - (3) ולא עוד
 - (4) ועוד
11. לפניכם משפט ממאמר 1, ובו מילה מודגשת.
 "הכשל הבירוקרטי **שבעטיו** נקבע מועד יום הזיכרון, שירת את האתוס" (שורה 20).
 כתבו מילה שיכולה להחליף את המילה "בעטיו" במשפט זה ולשמור על משמעות המשפט.
 _____ (3 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מס' 11282 + נספח

12. לפניכם משפט ממאמר 1, ובו צירוף מודגש.

"לעצם סמיכות יום הזיכרון ליום החג, אין לחשוש. מן הדין שיהיו קרובים זה לזה"

(שורות 23-24).

מבין המשפטים שלפניכם, הקיפו את המשפט שבו השימוש בצירוף "מן הדין" אינו תקין.

(4 נקודות)

(1) מן הדין שתבקש ממנו סליחה על שהעלבת אותו.

(2) מן הדין להשיב לו רעה תחת טובה על מעשיו.

(3) מן הדין לפעול מהר ככל האפשר לתיקון המעוות.

(4) מן הדין לדחות את הדיון בשבוע כדי שהעד יספיק להגיע.

13. לפניכם משפט ממאמר 2, ובו מילה מודגשת.

"**אדרבה**, ארצה לראות כל ילד וילדה מבינים אותם היטב ומכבדים אותם כראוי" (שורות 2-3).

מבין האפשרויות שלפניכם, הקיפו את המילה או הצירוף שמתאימים להחליף את המילה

"אדרבה" במשפט זה. (3 נקודות)

(1) לכן

(2) למרות זאת

(3) להפך

(4) אם כן

14. לפניכם משפט ממאמר 2, ובו מילה מודגשת.

"ראוי להיכנס אל השמחה גם מתוך **נימה** של עצבות" (שורה 16).

לפניכם הערך "נימה" על פי אתר האקדמיה ללשון העברית, ובו כמה משמעויות.

הקיפו את המספר של המשמעות המתאימה ביותר למילה המודגשת במשפט. (4 נקודות)

(1) חוט דק

(2) שיערה

(3) מיתר של כלי נגינה

(4) צינור דם דקיק המחבר עורק לווריד

(5) משמעות מרומזת

"איתך בכל מקום, גם בבגרות.
בהצלחה, מועצת התלמידים והנוער הארצית"

"معك في كل مكان، وفي البجروت أيضًا.
بالنجاح، مجلس الطلاب والشبيبة القطري"

**נספח: מאמרים
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
11282, קיץ תשפ"ג**

לפניכם שלושה מאמרים.

קראו אותם, וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר 1

בין ניגוב הדמעות לניגוב החומוס: יום אחד, זה הכול

מאת אמיר סגל

בבוקר – יום הזיכרון, בֶּעֶרֶב – חג העצמאות. יום הזיכרון המלווה בכבדות שמורגשת באוויר, בשירים המושמעים ברדיו בדרך לטקסים או לאזכרות – מסתיים כשהשעון מורה 19:59. באותה השעה כבר מצטופפים מול הטלוויזיה חובבי המסורת לצפות בטקס הדלקת המשואות, הנועל את אירועי יום הזיכרון ופותח את חגיגות העצמאות. באותו הזמן, משפחה אחת שאינה מסוגלת לחגוג, יושבת בשקט שנותר לה עם תום הדמעות בריקנות אין קץ. זוהי משפחת השכול.

ריאיון שנערך עם הרב שלמה גורן ז"ל, שהיה הרב הצבאי הראשי בעת הקמת המדינה, שופך אור על התעלומה מדוע אירועים אלה מתקיימים בסמיכות. לדברי הרב גורן, במהלך השנה הראשונה לאחר הקמת המדינה ניסו קובעי המדיניות כמה פעמים לקבוע מועד רשמי ליום זיכרון לחללי מלחמת השחרור, אך הם העלו חרס בידם. העניין נדחק לשוליים עד יום העצמאות – ליתר דיוק שלושה ימים בטרם יום העצמאות – אז פנה הרב גורן לרמטכ"ל דאז יעקב דורי בבקשה לקבוע מועד ליום הזיכרון. וכך נקבע המועד של יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל לתאריך ד' באייר, יום אחד לפני המועד שבו חוגגים את יום העצמאות, ואנחנו הורגלנו למצב הזה.

אמרות כמו "במותם ציוו לנו את החיים" נהפכו שגורות בפי כול. האֶתוֹס⁽¹⁾ הלאומי ניצח. אבל מי המפסידים? זולת הנופלים ומשפחותיהם כמובן, החברה הישראלית כולה. למעשה, התרגלנו כל כך למעבר הבלתי אפשרי הזה, שהפסקנו לתהות על קנקנו. באמרותינו הסתומות אנו מוסיפים להסוות את האמת המרה – ההצמדה של יום הזיכרון ליום העצמאות היא תוצאה של בירוקרטיה אטומה ותו לא.

הכשל הבירוקרטי שבעטיו נקבע מועד יום הזיכרון, שִׁירַת את האתוס שהשכול והתקומה כרוכים זה בזה ואין להפריד ביניהם. דברים שכתב דוד בן גוריון לאחר יום הזיכרון הראשון מבטאים זאת היטב: "אין לראות בהזכרת הנופלים הפרעה לשמחת העם. גם ביום חג יש להעלות על ראשינו זכר אלה שמִידם באה לנו העצמאות. לעצם סמיכות יום הזיכרון ליום החג, אין לחשוש. מן הדין שיהיו קרובים זה לזה."

* מעובד על פי סגל, א' (מאי, 2016). בין ניגוב הדמעות לניגוב החומוס: יום אחד, זה הכול. ספירלה. אוחר מ' spirala.sapir.ac.il.

(1) אֶתוֹס – מכלול הרעיונות, האמונות, הערכים והמנהגים של קבוצת אנשים, אומה או תקופה.

(שימו לב: המשך המאמר בעמוד הבא.)

25 נשאלת השאלה אם אתוס זה "מקדש את האמצעים". מאבקן של משפחות שכולות להקדים את יום הזיכרון ביום אחד וליצור הפוגה בינו לבין יום העצמאות, כדי שגם הן יוכלו להשתתף בחגיגות העצמאות מתעורר בכל פעם מחדש. "איני חושבת שכל מי שחוגג מרגיש שהוא חוגג בזכות החיילים שנפלו. החיבור הזה, בין יום הזיכרון ליום העצמאות, הוא ממילא לא משמעותי, אז רווח של יום ביניהם בטח לא משנה כלום. לעומת זאת בעבורנו זה משנה, כי גם אני רוצה להרגיש שייכת ולחגוג את היום הכי משמעותי של המדינה שלנו", אומרת לוטם שחר, 30

אחותו של סרן עמרי שחר ז"ל, שנהרג בחודש יוני 2012.

אבסורד כזה שמשפחות שכולות אינן זוכות להשתתף בחגיגות המדינה שלמענה נפלו יקיריהן, קיים ככל הנראה רק במדינת ישראל. לא משנה כמה משואות ישאו בטקס פתיחת אירועי יום העצמאות וכמה מרשימים יהיו הזיקוקים, דבר לא יוכל להשתיק את האקורד הצורם במעבר הלא הוגן הזה, שהוא עוול גדול כל כך דווקא לאלה ששילמו מחיר שאי אפשר לדמיין. 35

ולתפארת מדינת ישראל.

מאמר 2**בין יום הזיכרון ליום העצמאות**

מאת אסא כשר

למדינת ישראל ארבעה סמלים. כולם יקרים לליבי, כְּמוֹת שהם, ולא ארצה לראות שינוי קל שבקלים אף לא באחד מהם. אדרבה, ארצה לראות כל ילד וילדה מְּבִינים אותם היטב ומכבדים אותם כראוי. דגל מגן דוד כחול־לבן, המנון "התקווה", וסמל המנורה ועלי הזית. ועוד אחד: הצירוף של יום הזיכרון ויום העצמאות בזה אחר זה.

5 הצירוף הזה מיוחד במינו, גם בהשוואה למנהגי העמים וגם בהשוואה לסמלים האחרים שלנו. אני יכול לתאר לעצמי שלמדינת ישראל היה דגל אחר; הרי היה מי שחשב על דגל שבעה כוכבים זהובים. אני יכול לתאר לעצמי המנון אחר; הלוא ראיתי נוסח אחר של "התקווה" וראיתי שירים אחרים שהוצעו להיות המנון. ואני יכול לתאר לעצמי סמל אחר, לא מנורת שבעת קנים. אבל איני יכול לתאר לעצמי שיבוץ אחר של יום הזיכרון בלוח השנה הישראלי שיהיה טוב יותר, חכם יותר, מרגש יותר מיום ד' באייר צמוד למועד יום העצמאות. 10

ראשית, הצמידות הזאת של יום הזיכרון ויום העצמאות מבטאת את החובה לזכור, להכיר ולהוקיר את הנופלים גם בתוך השמחה על העצמאות הלאומית של העם היהודי במדינתו. שנית, היא מסייעת לנו להבין את ההקשר ההיסטורי של הנפילה במסגרת המאבק על תקומת המדינה. ושלישית, היא מזכירה שאין להפריד בין השניים.

15 סמיכותם של יום הזיכרון ויום העצמאות מלמדת אותנו כי ראוי להיכנס ליום העצמאות מתוך יום הזיכרון. ראוי להיכנס אל השמחה גם מתוך נימה של עצבות, וגם ראוי להתרפק על דמויותיהם של הנופלים בתוגה, בשברון לב, בנימה של תחושת עצמאות, שהיא נימה של תודעת אחריות.

לפעמים אנשים מספרים לנו שקשה להם לעבור מיום הזיכרון ליום העצמאות. זו עדות הנעוצה באי־הבנה. הצירוף של יום הזיכרון ויום העצמאות אינו צירוף של יום שכולו אך ורק תוגה עם יום שכולו אך ורק שמחה. במעבר מיום הזיכרון ליום העצמאות, אדם כמו מעביר את שיווי המשקל שלו "מֵרַגֵּל לְרַגֵּל", מן הרגל העומדת על היגון אל הרגל העומדת על האחריות. ובשני הימים רגל אחת עומדת פה ורגל אחת עומדת שם.

* מעובד על פי כשר, א'. בין יום הזיכרון ליום העצמאות. **חנתון: המרכז החינוכי**. אוחר מ־echannaton.org.

מאמר 3**צריך להפריד בין יום הזיכרון ליום העצמאות**

מאת הרב יואב אנדי

מאז היותי ילד לא אהבתי את החיבור בין יום הזיכרון ליום העצמאות. בטור דעה שכתב אסא כָּשֶׁר הוא טוען כי אסור לגעת בצימוד הזה של יום הזיכרון ויום העצמאות, ועם הסימנים שהוא נותן בדבר אני מסכים. השאלה היא אם אי אפשר לשמור על הסמליות הזאת גם אם יפרידו 24 שעות בין הימים האלה. אם לא נחגוג ביום ה' באייר כי אם ביום ו' באייר, האם נאבד את הסמליות? האם נאבד את ההקשר? איני סבור כן.

מה כן נאבד? נאבד את החזרות לטקס יום העצמאות שנערכות במהלך יום הזיכרון, את הסופרמרקטים המלאים עד אפס מקום באנשים שקונים אוכל ושתיה בעיצומו של יום הזיכרון למסיבת "על האש" המסורתית של יום העצמאות ונאבד את החיפזון של אנשים ביום הזיכרון כדי שיספיקו לארגן הכול לקראת ערב יום העצמאות או יום החג עצמו. את כל זאת נאבד, וזו תהיה מתנה גדולה ותיקון גדול שצריך להיעשות. אני חושב שכחברה עלינו לנסות לספק מסגרת שתאפשר לכמה שיותר אנשים להשתתף ביום החשוב, המשמח והמרגש של חג עצמאות מדינתנו. ביום העצמאות קשה לאנשים רבים לשמוח ולצאת לרחובות, וייתכן שאילו היה מרווח של יום אחד בין יום הזיכרון ליום העצמאות, היה לאנשים יותר זמן להתאושש מיום הזיכרון, וליותר אנשים הייתה אפשרות להשתתף בחגיגות יום העצמאות.

אסא כשר מציין שהמעבר מיום הזיכרון ליום העצמאות אינו מעבר מיגון לשמחה אלא כמו שאדם מעביר את שיווי המשקל מרגל לרגל, מהיגון אל האחריות, ועדיין רגל אחת כאן והרגל האחרת כאן – ואני יכול לקבל את דבריו של אסא כשר לא רק בהסכמה כי אם בהערצה.

הסמליות לא תאבד כהוא זה מעוצמתה אם תפריד יממה בין שני האירועים. הפרדה כזאת תאפשר לנו לראות לא רק את הסמל, אלא גם את האדם שמאחוריו ולאפשר לאדם להתקיים.

איש אינו אוהב לגעת בסמלים, אבל לא בכל סמל יש די חוכמה ורגישות, ויש סמלים שאם ניגע בהם, דווקא ניטיב עימם ונחזק אותם. למשל, אם נוסיף להמנון הלאומי שלנו עוד בית שבו יבואו לידי ביטוי גם אנשים לא יהודים החיים עימנו, ורוצים בכל מאודם להיות חלק מהחברה שלנו – האם לא נגדיל את התקווה?

המשפחות השכולות אינן צריכות דווקא את יום הזיכרון כדי לזכור, הן זוכרות בכל יום ויום, ועל כן העניין שאני דן בו הוא לאו דווקא בנוגע אליהן. אינני מייצג אותן ואינני פה להן. אני רק מביע את אשר אני מרגיש בעקבות מה שלמדתי עם השנים. בתקווה לשנה שבה לא יתווספו משפחות שכולות חדשות.